

# Habitar el *barzaj*: les tensions dels fantasmes de la glocalització. L'attrezzo que acompanya joves emigrats sols dins l'escenari de l'Europa fortalesa

Neus Arnal Dimas

Educadora social i investigadora<sup>a</sup>

**Paraules clau:** joves emigrats sols, (des)protecció,  
mediatització, politització, atacs a centres d'acollida

Si aquest text fos una obra de teatre, els protagonistes serien els joves emigrats sols a Catalunya aquests últims anys. L'escenari, un context marcat pels límits de l'Europa fortalesa en tensió pels protagonistes que sigil·losament, tant als espais fronterers com als municipis, hi apareixen. Els actors secundaris i l'attrezzo el formarien la societat de sortida i d'acollida, els mitjans de comunicació, els governs i els partits polítics que, de fet, serien al mateix temps cocreadors d'aquesta producció. A través d'aquestes pàgines, el lector-observador s'endinsarà en aquesta representació en la qual no se sap si els protagonistes es mouen lliurement o bé són, tal com si algú els lligués de mans i peus, titelles en lluita constant per desfer-se d'aquests fils invisibles que els travessen.

## 1. Construir o cremar: el llindar pervers de la joventut

La passió per cremar la vida i la passió per construir-la són, segons Alain Badiou (2016) citant Aristòtil, dues passions tant intrínseques com enemigues de la joventut. La primera és un estat marcat per la immediatesa, efímer però intens, influït per l'ansia i el joc, l'experimentació, el plaer, l'aventura i el perill constants. La passió per cremar la vida es reconeix per la seva incapacitat d'ésser perenne o estable i, per tant, impossibilita construir, a partir d'ella, un futur viable. És una vida desproveïda de significat, una pulsio de mort que habita, de forma secreta però enterament, la pulsio de vida (Badiou, 2016). La passió per construir la vida, en canvi, recau en la voluntat d'adquirir l'èxit i la riquesa dins d'uns marges establerts. És un camí marcat on hom sucumbeix a l'ordre social instaurat. És, en paraules de



l'autor, un “culte conservador als poders existents” (Badiou, 2016). Cap d'elles, ni la passió per cremar ni per construir la vida, poden romandre; tot i això, ambdues han de ser viscudes per la joventut.

Aquestes passions travessen les vivències de tot jove; en aquest text, però, les encarnarem en els joves emigrats sols. Els mitjans, a través d'històries d'èxit, han mostrat itineraris vitals capaços de “construir” una vida dins d'uns marges establerts i malgrat circumstàncies no sempre favorables. Altres històries, però, han mostrat una altra cara: la d'aquells joves que viuen una vida que “crema”. Aquests, lluny de ser la majoria, també han encapçalat titulars i discursos polítics. Sovint, aquesta dicotomia entre construir i cremar s'ha erigit com si només hi hagués dos camins per escollir. Aquesta polaritat ha contribuït a reduir la complexitat dels processos migratoris i d'integració dels joves emigrats sols.

Aquest text és una primera aproximació al context que acompanya, a l'estructura que subjecta i a les tensions que travessen aquests joves. En les seves darreres pàgines es construeix una anàlisi del moment actual. Un moment marcat per una crisi en la (des)insitucionalització dels joves i per atacs dirigits a pisos ocupats, suposadament, per joves identificats com a “mena”, “exmena” o “extutelats”.

Aquest text és, per tant, una mostra de l'*attrezzo* que tot jove emigrat sol es troba al pujar a un escenari que (re) tensa els murs i límits d'aquesta Europa fortaleza que es pretén, al mateix temps, tant universal com selecta. Infants i joves emigrats sols, en burlar-se d'aquests límits —des de fa més de vint anys— apareixen com a ombres o bé

miratges a la frontera i estrangers als municipis. Així es converteixen en fantasmes de la glocalització per recordar-nos que, si bé aquest món hiperconnectat escurça cada cop més les distàncies, augmenta en desigualtats.

## **2. El context: polítiques i mesures destinades als infants i joves emigrats sols. La governamentalitat i el descontrol de la securitització**

Fa més de vint anys que infants i joves emigrats en solitud emprenen un viatge cap Europa. A Espanya, els primers es documenten al 1993, dos anys després de firmar-se l'acord Schengen, que obliga per primera vegada els ciutadans marroquins a demanar un visat per entrar a la península. Que Espanya entrés a Schengen, segons Jiménez (2014), va provocar que augmentés el nombre de pasteres que arribaven a la costa de la península de forma irregular. Aquell mateix any, per tal d'aturar-ho, es comença a gestar el funcionament el sistema SIVE (Sistema Integral de Vigilància Exterior), gestionat per la Guàrdia Civil.

Els primers menors d'edat arribats a Espanya eren, en la seva majoria, infants i joves amb pocs o nuls vincles familiars que s'amagaven sota els baixos dels camions comercials a Tànger amb l'objectiu d'arribar a la península. A mitjans dels noranta, les dures condicions de vida d'aquests menors van començar a ser reportades per la premsa, així, van aparèixer diversos titulars que alertaven de la situació a Espanya, a Catalunya i al Marroc (Jiménez, 2014). Aquesta mediatització i l'impacte en l'espai públic es traslladaria, segons Monteros (2019), en un augment de la pressió policial a la zona portuària del Marroc. Va ser a partir de llavors quan nous grups de menors d'edat intentarien arribar a la Península a

través dels enclavaments de Ceuta i Melilla. A l'espera de l'oportunitat per entrar-hi de forma terrestre, van aparèixer per primera vegada grups d'infants i joves concentrats a les ciutats limítrofes com Nador o Castillejos.

Al 1996 dos canvis de la jurisdicció espanyola van afectar la migració d'aquests infants i joves, tant per la seva condició d'estrangers com per la seva condició de menors d'edat. D'una banda i com a conseqüència directa de l'entrada a Shengen per part d'Espanya al 1991, s'aprova el reglament de la Llei orgànica 7/1985 sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya. Dins la secció IV del reglament aprovat apareix per primera vegada, a l'article 13, el terme "menor en situació de desemparament" que la llei inicial, aprovada onze enrere, no arribava a citar. D'altra banda, a causa de la ratificació d'Espanya a la Convenció dels Drets dels Infants de les Nacions Unides al 1991, l'estat espanyol va adaptar lleis relatives a la protecció de la infància. Així, a la Llei orgànica 1/996, de 15 de gener, sobre protecció jurídica del menor, es reconeix la protecció de tota persona menor de 18 anys dins el territori espanyol de independentment de la seva nacionalitat (Jiménez, 2014; Monteros, 2019).

Segons diverses investigadores (Giménez i Suárez, 2000; Adroher, 1998 citat per Monteros, 2019) l'encreuament d'aquests factors jurídics, econòmics, socials i polítics forja l'aparició del que s'anomenarà "menors estrangers no acompanyats" (o "mena"). Aquesta nomenclatura jurídica però, ha rebut múltiples crítiques i mutacions al llarg dels anys tant per part d'entitats del tercer sector com per part de cercles acadèmics.

Als 2000, Espanya i el Marroc van mantenir conflictes diplomàtics relacionats amb la pesca en aigües del regne (Remiro, 2012). Dins de les negociacions en matèria de comerç, també es van negociar les condicions relatives al control migratori. Va ser a partir d'aquest moment quan les migracions van entrar com a elements més d'intercanvi, de disputa i de negociació entre països (De Lucas, 2002; Hernando de Larramendi, 2004; Naïr, 1998; citats per Monteros, 2019). A partir de la firma dels Acords bilaterals entre Espanya i el Marroc va créixer la pressió policial i es va prendre una visió securitària de la gestió migratòria. La presència policial va augmentar en ports i enclavaments i es van començar a detectar, per primera vegada, menors d'edat que emprenien el viatge migratori en pastera.

Amb els fluxos migratoris dins la taula de negociació i l'augment de la visibilització de les dures condicions de vida d'infants i joves emigrats sols, al 2003 es van començar a gestar expulsions forçades de menors al territori marroquí (Jiménez, 2014). Segons SOS Racisme (2004) es van dur a terme 111 repatriacions de menors no acompanyats al llarg de l'any 2003, en contra, segons les denúncies fetes, de la Llei de protecció dels menors i de la d'estrangeria. Amb les repatriacions es van crear un seguit d'acords i lleis per reforçar-les i, de forma paral·lela, es va impulsar l'ús de la cooperació internacional com a mitjà dissuasiu de la migració dels menors. A partir de llavors va néixer el terme "menor potencial migrant" en els programes de desenvolupament (UNICEF, 2005; Jiménez, 2014). Aquell mateix any es va crear l'Agència Europea de Guàrdia de Fronteres i Costes (FRONTEX) i es va millorar el SIVE. Va ser a partir d'aquell moment, segons Monteros (2019), quan infants i joves emigrats sols van començar a

ser una moneda de canvi dins una taula de negociació que, ja per endavant, incloïa la migració.

L'efecte dissuasiu de les polítiques es va veure agreujat per obstacles en els procediments de la regularització documental d'infants i joves acollits i tutelats. En aquelles comunitats autònomes amb més presència de menors acollits es van començar a incomplir els terminis estipulats per la mateixa Llei d'estrangeria (Monteros, 2007). Tot aquest cúmulo de mesures va afavorir l'emigració d'aquests joves més enllà de la Península. Entre el 2000 i el 2005 es van començar a detectar infants i joves, en la seva majoria marroquins, a Itàlia i França. A partir de 2005, a Bèlgica, Anglaterra, Alemanya, Grècia i Àustria. A partir de 2010 hi va haver les primeres demandes d'asil a Suècia, Dinamarca i Noruega. Aquest conjunt de fets va provocar, entre altres factors, un allargament de les rutes migratòries d'infants i joves i, per tant, més exposició als riscos que se'n desprenen.

Ni les repatriacions forçades, ni la cooperació internacional ni l'allargament dels processos de regularització van ser capaços d'aturar l'anomenada "crisi dels caiucs" del 2007, que va assolir el nombre històric de 8.080 arribades al 2008. Per pal·liar la crisi es va impulsar el Pla Àfrica a través de la firma de pactes de cooperació i acords de repatriació amb el Senegal i Mauritània. Amb aquest pla va néixer la primera operació marítima de FRONTEX. Les arribades a Espanya van anar en descens fins al 2013 (2.632); a partir de llavors, van anar augmentant fins l'any 2018, quan se'n van comptabilitzar un total de 7.026 (Fiscalia General de l'Estat, 2019). Aquell mateix any, la Policia Nacional i FRONTEX van col·laborar en el naixement de l'operació "Minerva"

als ports d'Algesires, Ceuta i Tarifa per impedir l'emigració irregular i per primera vegada, "l'amenaça terrorista".

Aquesta cronologia mostra com polítiques, programes i accions dutes a terme en relació a l'emigració d'infants i joves sols han divagat sempre entre dos elements que semblen antagònics. Joves emigrats sols són, al mateix temps que subjectes de protecció com a menors, objectes de control com a estrangers. Viure en aquest llindar afecta —i sovint determina— les trajectòries, decisions i destins d'infants i joves, i permet entreveure una manera de governar-los, una governamentalitat en el sentit de Foucault (1999). Aquesta governamentalitat es materialitza a dirigir destins i individus a través de dificultar o atorgar, limitar o amplificar, fent ús o no d'una violència explícita o implícita; en definitiva, fent menys o més probable en aquest cas que ens ocupa, la migració, la regularització i la integració d'aquests joves al territori europeu (Foucault, 1999).

Des del principi, els girs en aquesta governamentalitat dels joves han estat precedits, en gran mesura, per un focus mediàtic que mostrava tant les condicions de vida alarmants com l'impacte d'aquestes condicions en l'espai públic. Així, per dur a terme certs canvis en les polítiques, la mediatització del fenomen s'ha erigit com a condició *sine qua non*. Algunes de les polítiques han tendit, com s'ha mostrat, a ser més restrictives sota la creença de que més control comporta, *per se*, més seguretat col·lectiva. Però aquesta equació no sempre ha estat exacta. Un control més exhaustiu, tant si ha estat a través de la securització de frontera, de programes de desenvolupament o de repatriacions, si bé ha aconseguit un efecte dissuasiu a curt termini, no ho ha estat a llarg termini. Així ho demostra

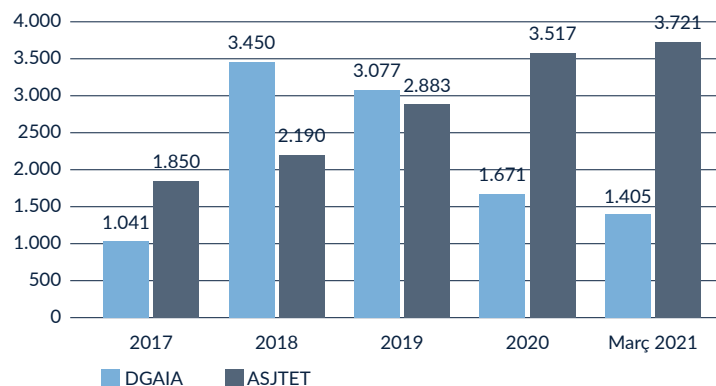
la “crisi dels caiucs” del 2007 o l’augment d’arribades del 2018. L’augment del control migratori en aquests casos estudiats ha acabat impulsant, de retruc, l’emigració d’aquells que són més vulnerables i/o dependents (infants i joves), un ús de mètodes de viatge menys segurs (la pastera) i en rutes migratòries menys segures. També ha causat un allargament del trajecte migratori, del temps d’exposició a la vida al carrer i dels riscos que se’n desprenen, fets que també han tingut un impacte en l’espai públic. Aquestes circumstàncies, per tant, no han creat més seguretat, que és el que es busca exercint control, ni per als joves ni per als habitants que en viuen les conseqüències. Més aviat ha estat al contrari. Dit d’una altra manera, un augment de la securització ha tendit al descontrol, a llarg termini, dels processos migratoris juvenils i el seu impacte en l’espai públic.

### 3. Les dades d’ infants i joves emigrats sols a Espanya i Catalunya i l’efecte forat de cuc dels centres d’acollida

El recompte oficial d’infants i joves emigrats sols a Espanya, el RMENA (Registro de Menores Extranjeros No Acompañados) de la Fiscalia General de l’Estat, es va quadruplicar en tres anys. Així, aquest va ser de 3.997 el 2016, de 6.414 el 2017, de 13.012 el 2018 i de 12.417 el 2019. La majoria d’infants i joves van ser registrats a Andalusia (4.617), Catalunya (1.977), Melilla (1.398) i el País Basc (777). De manera simultània, segons la Direcció General d’Atenció a la Infància i l’Adolescència de Catalunya (DGAIA), al 2017 es van comptabilitzar 1.489 noves acollides; al 2018, 3.742; al 2019, 2.202; al 2020, 810, i, fins al mes de març de 2021, 162. Així, entre el gener del 2016 i el març del 2021, quasi 9.000 infants i joves han accedit als sistemes de protecció de la DGAIA.

Com que la majoria dels que arriben tenen entre 16 i 18 anys, això ha significat un augment quasi immediat del nombre de joves migrats sols que, en el moment d’assolir la majoria d’edat, o bé surten dels dispositius de protecció a la infància, o bé són derivats a altres recursos per a majors d’edat, entre ells, l’Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET) de la Generalitat de Catalunya. Aquesta, en concret, ha duplicat el seu número de places en tres anys. Així, ha atès 1.850 casos al 2017, 2.194 al 2018, 2.883 al 2019 i 3.517 fins al desembre del 2020.

**Gràfic 1. Infants i joves emigrats sols acollits per la DGAIA i joves (nacionals i estrangers) vinculats a ASJTET**



Les dades d’ASJTET són en termes absoluts, és a dir, inclou joves emigrats sols i nacionals.

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes mensuals de la DGAIA i l’informe estadístic.

Tot i l’augment de joves atesos per l’ASJTET, a març del 2021 encara hi havia 1.405 joves emigrats sols majors de 18 anys (un 58,1% sobre el total d’infants i joves acollits) amb pròrroga assistencial, és a dir, encara acollits com a menors a l’espera de recursos d’emancipació. El 26% dels menors acollits farà 18 anys al llarg del 2021. Tan sols el 3,1% són

dones. El 71,1% provenen del Marroc; el 19,8%, de l'Àfrica subsahariana, i el 5,5%, del Magrib (DGAIA, 2021).

Tot i que sovint se'ls agrupa amb una mateixa etiqueta, la de “mena”, i de fet són objecte d'unes mateixes polítiques d'acollida, els seus perfils són molt diversos. A Catalunya, s'estima que el 59,9% han emigrat per falta d'expectatives en origen, seguit del 54,7% que fugir de la pobresa i del 51% que ho fa per raons laborals (DGAIA, 2019). El consentiment familiar a l'hora de consensuar el projecte migratori és divers, com també ho és la situació socioeconòmica del nucli domèstic o de l'origen geogràfic de la família (si en tenen). Les expectatives en destí, però, no són tan diverses: un 89,5% espera trobar feina; un 52,6%, formar-se; sobretot de cara a la inserció laboral, i un 42,9%, regularitzar la seva situació. Totes aquestes circumstàncies mostren l'heterogeneïtat i la diversitat dins del mateix col·lectiu.

**Taula 1. Motius de l'emigració i expectatives en destí**

Per què emigren?		Quines són les seves expectatives?	
Falta d'expectatives en origen	59,90%	Trobar feina	89,50%
Fugir de la pobresa	54,70%	Formar-se	52,60%
Expectatives laborals	51%	Regularitzar la seva situació	42,90%

Font: elaboració pròpia a partir de DGAIA (2019). Els joves poden triar més d'una opció.

Les primeres migracions d'infants i joves estudiades als anys noranta mostraven greus contextos d'exclusió i de desamparament dels joves emigrats a Espanya. Ara, que el motiu principal de l'emigració siguin les faltes

d'expectatives en origen mostra un canvi qualitatiu amb aquestes. Aquesta dada, tot i que no manté gaire distància amb la fugida de la pobresa, evoca que la principal voluntat de migrar actual no respon tan sols a mancances materials. L'emigració respon també a un sentiment de desesperança en origen i a una voluntat de moviment, a una recerca d'oportunitat i, en definitiva, a l'ambició i al dret de somiar-se un futur millor.

Atès això, els centres d'acollida no serien tan sols un espai on refugiar-se. Els centres d'acollida serien també una manera —i sovint, l'única— de complir les seves expectatives: treballar, formar-se i regularitzar-se. Fàcilment se'n podria establir una analogia amb aquell cuc que, entre banda i banda d'una poma, entra per l'una i surt per l'altra, escurçant la distància entre ambdues. El mateix passa amb un forat negre que uneix dos universos. De manera anàloga, la institucionalització —en aquest cas, dins dels centres d'acollida— seria una finestra d'oportunitat de reducció del temps —de regularització— entre dos universos o entre dos punts d'una poma. S'hi entra com a infant o jove en situació irregular a l'espera de sortir-ne com a majors d'edat en situació regular. Però, com es veurà, ni l'entrada ni la sortida han estat sempre les esperades.

#### **4. Estructura: La (des)protecció de la (des) institucionalització**

L'augment de les arribades del 2018 es feia palès en portades de diari que mostraven infants i joves dormint a les dependències de la Fiscalia i de comissaries de Mossos d'Esquadra. El mateix any, apareixien imatges de centres d'acollida sobreocupats arreu del territori, sobretot als enclavaments de Ceuta i Melilla. Aquest augment en les

migracions de joves sols al territori espanyol va anar acompanyat d'una doble problemàtica activa fins a dia d'avui. D'una banda, es va gestar una crisi en l'acollida que va semblar un camp social marcat per l'emergència. De l'altra, i com es veurà al final d'aquest article, es van viure diversos atacs a centres d'acollida i posteriorment a pisos presumptament ocupats per joves emigrats sols —passats o no pels sistemes de protecció—. Aquests fets expressen un augment dels discursos d'odi i d'atacs racistes contra el col·lectiu (Arnal i Garcés, 2021).

A Catalunya, l'augment en les arribades d'infants i joves emigrats sols va impulsar, pràcticament d'un dia per l'altre, l'obertura de centres i places d'acollida de caràcter urgent, sovint sense coordinació amb municipis i en espais no adaptats per a la pràctica educativa i amb una falta d'acompanyament psicosocial necessari. Segons l'Agència de la Unió Europea pels Drets Fonamentals (FRA) (2019), viure sota situacions de limitada capacitat de recepció comporta dificultats per al compliment de drets fonamentals. Entre d'altres, les situacions són l'amuntegament, la falta de privacitat, una higiene inadequada, un risc de victimització criminal, una violència sexual i de gènere, una falta d'atenció a les vulnerabilitats o un aïllament social. Aquests reptes al compliment dels drets fonamentals, molts d'ells viscuts en centres d'emergència tot i els esforços administratius, va exposar una part dels joves a una desprotecció al llarg del seu procés d'institucionalització.

Però, si al 2018 la falta de recursos se situava a l'entrada del sistema de protecció, ara aquesta la trobem a la sortida. Així, a març de 2021, un 58,1% del total de joves acollits

per la DGAIA continuen, tot i ser majors d'edat, acollits en recursos per a menors. I és que, si bé la protecció com a menors d'edat exigeix la no devolució, la no expulsió, el dret a tenir un guardià (una figura de referència legal), un allotjament incondicional (a priori, i si és possible, en famílies), un reconeixement dels drets socials (educació, sanitat, etcètera) i garanties processals per a la demanda d'asil i altres procediments administratius, tot canvia en fer els 18 anys. Una vegada assoleixen la majoria d'edat, segons les seves condicions documentals, es poden veure exposats al retorn, a l'expulsió, a la pèrdua d'un accés incondicional a l'habitatge, així com a la pèrdua tots els drets i garanties que els corresponen com a menors.

Així, la desprotecció de la institucionalització marcada per l'emergència del 2018 s'ha traslladat al 2020 i al 2021, en alguns casos, a la desprotecció de la desinstitucionalització. Gimeno (2013) il·lustra aquest fet amb la metàfora de la porta giratòria. L'investigador afirma que, cada vegada més, els menors que accedeixen per la porta infantil als centres de protecció-control són expulsats per la mateixa porta giratòria com a nous adults clandestins. Aquesta desinstitucionalització no acompanyada també provoca que els joves busquin xarxes de compatriotes que serveixin d'ajuda en els casos en què el sistema de protecció no arriba a cobrir les seves necessitats i, per tant, és el recurs que utilitzarien en cas que el centre o el sistema fallés (López, 2018). En el cas català, a la desprotecció de joves sortits del sistema de protecció s'hi sumen altres fluxos migratoris juvenils, com ara joves que han arribat com a majors d'edat, joves que han passat per sistemes d'acollida fora de Catalunya i joves sol·licitants d'asil, entre d'altres (Arnal i Garcés, 2021). Aquesta multiplicitat de fluxos migratoris,

però, no ha impedit que a partir del 2020, comencés a haver-hi manifestacions i intents de desallotjament per part dels veïns a pisos ocupats on s’han identificat de forma explícita els ocupants com a “mena”, “exmena” o “extutelats”.

Vist el context i l’estructura, a continuació es presenten algunes de les tensions que travessen joves emigrats sols.

## 5. Subjectes de tensions: habitar el *barzaj*

“Yo estaba suspendido, habitaba el Estrecho; ya no era de aquí y todavía no era de allá, eternamente en la línea de salida, en el *barzaj*, entre la vida y la muerte”.

Mathias Énard, *La calle de los ladrones*, 2013.

Per als musulmans, *el barzaj*, segons Mahoma, és el moment en què el cos i l’ànima se separen abans del judici final. *El barzaj* és un estat d’incertesa, de dubte, de tensió i de canvi. És un espai invisible i una coordenada entre dos punts intrínsecament allunyats i diferenciats que mai arriben a acostar-se ni trobar-se l’un amb l’altre. És un llindar, un espai liminar.

Infants i joves emigrats sols sostenen i encarnen tot un seguit de tensions, algunes d’elles específiques; d’altres, comunes a la seva etapa vital, que dia a dia els travessen. Aquestes són generades i influïdes per múltiples factors. Com veurem, la majoria d’aquestes remetent a ideals que no acaben mai de complir-se o a espais i moments entre alguna cosa que s’ha deixat enrere i una altra que sembla que no arriba mai. Aquestes tensions entre dos punts aparentment irreconciliables a vegades s’enquisten i alguna

d’elles pot prendre un paper massa protagonista. Tot i que acostumen a ser nascudes i reproduïdes dins un camp transnacional, és a dir, aquí, allà i al ciberespai de manera simultània, sovint les conseqüències d’habitar aquestes tensions esclaten dins de l’àmbit local. És llavors quan, com deia el filòsof hel·lè, semblaria que aquests “fantasmes de la glocalització” només poguessin elegir entre dos camins: l’un, construir una vida sucumbint als poders establerts; l’altre, cremar la vida com a forma de protesta.

### 5.1. Primera tensió: entre el *harraga* i el *mena*

“No hay salida, no hay esperanza, por favor, dime, ¿cómo puedo salir de esto? ¿Cuándo puedo salir? Me marcho como *haraga*, pase lo que pase”.

Mourad Guerbas y Samir Saadaoui, *Haraga*, 2018.

No és difícil familiaritzar-se amb el mot *harraga* quan es treballa amb joves emigrats sols. Ja sigui per les cançons que escolten, perquè s’ho diuen entre ells —de vegades amb orgull, de vegades de manera despectiva—, o apareixen a les xarxes socials. La paraula *harraga*, que té com a arrel el terme hrq en àrab clàssic, significa cremar o incendiar-se. El diccionari d’àrab culte modern de Cortés ho defineix com una persona que s’encén (Quiroga 2003). En un sentit metafòric, fa referència a la persona que arrisca o crema la seva vida per poder emigrar, i s’usa per anomenar una persona que viatja sense papers i de manera clandestina. També, aquell qui que crema la seva documentació abans d’iniciar el viatge per no ser identificat i evitar així la possibilitat de ser deportat. El terme és generalment despectiu i, tot i que de vegades pugui ser usat com a sinònim de valentia, és un terme que els joves prefereixen



evitar. El harraga ens parla de la il·legalitat del procés migratori i d'una passió de vida, com la d'Aristòtil, que crema. És una vida que transgredeix, que té lloc fora —i que fins i tot burla— el control de l'estat i les institucions.

Arribat a la Península i acollit en un centre, el *harraga* entra en contradicció directe amb el “mena”. Si el *harraga* busca saltar-se les normes i els límits, el “mena” sap que les ha d'assumir. Si el *harraga* viatja de manera clandestina, anònima, per tal de no ser reconegut i burlar el control de l'estat, el “mena” necessita ser visible, demostrar a través de la documentació que existeix i sucumbir al control de l'estat per tal de poder construir el seu objectiu. L'única manera de deixar enrere el *harraga* és endinsant-se al forat de cuc, és a dir, els centres d'acollida d'on s'espera sortir-ne de manera regular i no tornar a caure en la irregularitat. La fina línia que separa el *harraga* del “mena” separa la il·legalitat de la legalitat i els joves emigrats sols divaguen de forma constant entre ambdós costats de la frontera.

## 5.2. Segona tensió: entre l'infant i l'adult

“Me dedicaré a robar. Nada de mendigar, que tengo 16 años.  
Mi amigo Sebtawi tenía razón: mendigar es para niños y viejos.  
Es vergonzoso que un joven sin trabajo mendigue pudiendo robar”.

Mohamed Chukri, *El pan a secas*, 2012.

Joves emigrats sols viuen, pel que fa al seu procés vital, en una esquizofrènia edatista constant. En origen són adults capaços d'assolir certes responsabilitats, fet que es

reafirma en creuar l'estret de Gibraltar. Aquest creuament s'interpreta com a un “ritual de pas” on el “nen” deixa casa seva per convertir-se en l'adult de qui s'espera que construeixi la seva pròpia vida. També, que contribueixi a l'economia familiar (ja que en molts casos, s'hi ha invertit) i que sigui aquest ara qui cuidi —des de la distància— la família (i com més aviat, millor). Al destí, però, aquesta presa de responsabilitat xoca de forma directa amb la infantesa que representa —encara que justifica— una protecció com a menor. Hi xoca per diverses raons però principalment per dues: en primer lloc, perquè centres i pisos acostumen a tenir uns horaris i unes normes clares que, tot i que molt necessàries, poden ser difícils d'assumir després des de ser considerats adults en origen i/o després de dies, o fins i tot mesos, de supervivència al llarg del procés migratori. En segon lloc, perquè els centres i els pisos, en la majoria dels casos, no poden proveir allò que els joves busquen per sentir-se emancipats, responsables i poder “cuidar” la família: un treball remunerat.

Mohamed Chukri (2012), a partir de fets autobiogràfics, equipara viure en dependència a una situació d'infantesa. L'autor relata, després de mesos de malviure, rebre pallisses i abusos mentre intenta buscar-se la vida, com el pas a l'acte delictiu és per a ell una manera d'emancipar-se. És, efectivament, com si creués una frontera cap a l'adulthood, deixant enrere la dependència d'aquell infant o persona gran que pidola.

Origen i destí entrecreuen imaginaris quant a l'edat i a les responsabilitats que se'n desprenen, que sovint xoquen d'un costat a l'altre de l'estret. A destí són infants que cal protegir d'una adultesa precoç en origen. A l'origen

és sovint a l'inrevés: joves emigrats sols són adults que sembla que en destí, tornen a ser infants.

### 5.3. Tercera tensió: entre l'offline i l'online

“Bleti, Bleti, [espera, espera] no empieces a comer.  
Foto para tu tía..., foto para tu abuela... ;  
Para que vean que en España también comemos!”.  
@Hamzazaidi97, *Cuando comes fuera con tus padres,*  
*España vs. Marruecos*, 2018.

El paper de les xarxes socials travessa els itineraris vitals dels joves, amb més o menys intensitat, per diverses raons. En primer lloc, perquè influeixen en la decisió d'emigrar en la mesura que generen imaginaris del país d'acollida. En aquest imaginari, el destí es presenta, sovint, com el lloc que possibilita assolir les seves expectatives com a joves globals (Gimeno, 2014). En segon lloc, i un cop emigrats, les imatges d'èxit del viatge migratori són comunes i es materialitzen de diverses maneres: en espais emblemàtics de la ciutat, amb roba de marca, amb noies, amb diners, amb automòbils o motos de luxe, mostrant músculs, etcètera. En definitiva, amb tot allò que concorda amb els imaginaris de la masculinitat hegemònica. Així es mostra com s'ha deixat enrere el lloc on no era possible consumir tal com imposa la societat global de consum.

Per a Gimeno (2014) les imatges d'icones esportives, d'oci i de béns posicionen als joves en el mercat sexual, mostren un aparent estatus social i són, al mateix temps, indicadors d'integració dins la societat adolescent occidental. Així, l'adscripció identitària a certs símbols evoca que s'ha assolit l'èxit del projecte migratori, si més no, d'acord amb

els estàndards de consum capitalistes o, com anomena Belguendouz (2009), d'acord amb l'accés al “supermercat europeu”.

Aquest suposat èxit, però, amaga contradiccions. D'una banda, perquè sovint els productes que vesteixen són d'imitació i, no poques vegades, produïts al lloc d'origen, és a dir, d'allà d'on fugen. De l'altra, perquè la visibilitat d'aquests continguts cap al destí condiona la seva existència *online*, però no l'*offline* (Gimeno, 2014). Així, les imatges són una projecció que sovint té poc a veure amb la retenció, és a dir, amb allò terrenal i real.

El ciberespai, però, en un camp de relacions transnacionals, atorga l'oportunitat de crear i mostrar un *alter ego* arrelat a la virtualitat. És, també, per ser un espai aterritorial, un lloc que possibilita pertinença per a joves emigrats que viuen entre l'aquí, l'allà, l'arreu i l'enlloc.

### 5.4. Quarta tensió: entre la vulnerabilitat criminològica i la victimològica

“—Pero, ¿por qué no querías estar en un centro de acogida?  
—Porque te tratan como a un niño mientras te miran como a un delincuente, este es el problema”.

Morad, *Centre Educatiu de Justícia Juvenil*.

En Morad expressava la tensió viscuda per alguns joves emigrats sols en institucionalitzar-se dins dels centres d'acollida: ser tractats com a infants mentre reben una mirada criminalitzadora. Segons ell mateix, els centres d'acollida no proveïen allò que ell buscava, ni un espai

segur, ni un lloc on regularitzar la seva situació. Sentia que el feien tornar a ser el nen que havia deixat enrere en creuar l'estret. Per aquestes raons, com altres infants i joves, preferia “buscar-se la vida sol”. Anys després, en la distància, reconeixia que aquella idea era impossible sense arribar a abusar de la seva llibertat o que algú abusés de la seva vulnerabilitat, o bé ambdues coses a la vegada.

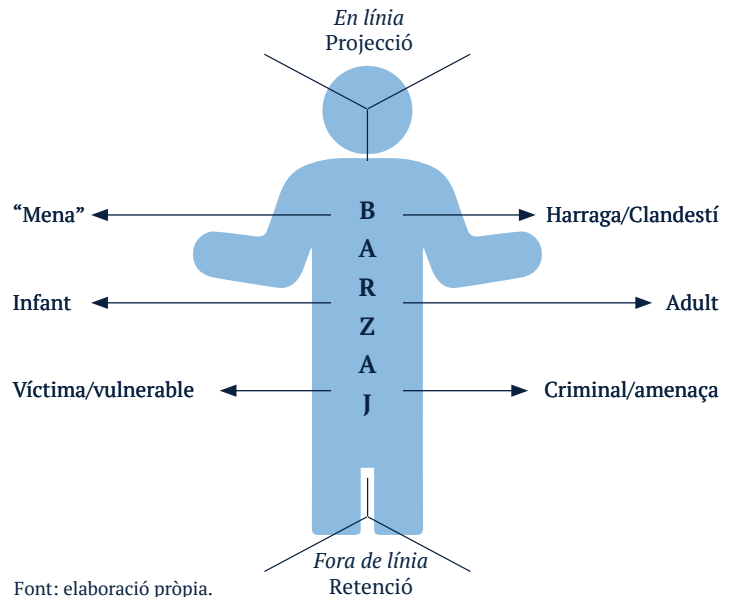
L'exposició a la vida al carrer o a una acollida d'emergència que s'allarga en el temps pot comportar l'exposició a certs riscos tant victimològics com criminològics. Les investigadores del projecte PREMECE (OCSP, 2020), desplegat a Ceuta amb l'objectiu de reduir les situacions de vulnerabilitat dels joves en situació de carrer i el seu impacte en l'espai públic, ho han investigat. El projecte va aconseguir reduir notablement les mesures judicials imposades a menors. En els seus resultats, afirmen que malgrat una alta sensació d'inseguretat ciutadana per l'impacte dels joves en situació de carrer, són pocs els que arriben a cometre delictes a la ciutat, i si ho fan, la majoria d'aquests són lleus. El problema recau, segons les investigadores, en el fet que els joves infractors en situació de carrer acaben incomplint les mesures de llibertat vigilada, fet que en propicia l'internament en centres de règim tancat per delictes lleus. En relació amb la victimologia, les mateixes investigadores asseguren que els menors no acostumen a anar a la policia quan són víctimes de robatoris, agressions físiques o abusos i, per tant, la victimització no s'arriba a registrar. A banda, encara que tinguin dret a l'atenció mèdica, tampoc hi accedeixen quan ho necessiten.

Davant d'aquesta situació, l'opinió ciutadana sovint divaga entre la compassió i el rebuig o la por, sentiment que es

(re)crea també a través del discurs polític. Tal és el cas, per exemple, del vídeo de Teresa Rodríguez, coordinadora general de Podemos Andalucía, en el qual clamava “son niños y niñas, los llaman ‘menas’ porque quieren que nos olvidemos de ello”. Ho feia en resposta a la visita de Rocío Monasterio, presidenta de VOX Madrid, al barri de La Macarena de Sevilla per denunciar les suposades “manades de mena”. “Nens vulnerables” o “joves criminals”, semblaria que només hi ha dues maneres de llegir aquesta emigració des del discurs polític. Aquests imaginaris tan diferenciats (re)produeixen la polarització perquè en redueixen els matisos, és a dir, la complexitat del fenomen.

A continuació s'il·lustra una iconografia que mostra el que s'ha exposat fins ara. Si bé s'entén que hi ha tres

#### Iconografia 1. Les tensions que travessen joves emigrats sols



tensions que creuen infants i joves emigrats sols de manera horitzontal (per ser tendencialment específiques o veure's ampliades en aquests), una d'elles ho faria de manera vertical (per ser tendencialment comuna en joves de la seva edat). La distribució és una il·lustració oberta de l'explicació anterior, no finita i en permanent canvi d'acord amb la mateixa governamentalitat citada. Joves emigrats sols divagarien en aquest *barzaj* constant entre ser vistos i tractats com a infants sols, víctimes i vulnerables i/o adults clandestins de qui protegir-se.

#### **6. El moment actual: manifestacions i atacs contra centres d'acollida i pisos ocupats, profecia autocomplerta?**

Com s'expressa, l'augment d'arribades de joves emigrats ha generat dues problemàtiques: la primera, ja recollida en les pàgines anteriors, ha estat la crisi en l'acollida; la segona, un augment dels discursos xenòfobs i racistes contra el col·lectiu. Per a Arnal i Garcés (2021) les dues qüestions han posat en joc les administracions locals que, tot i no tenir responsabilitats en matèria de protecció a la infància, sí que són les primeres administracions responsables (o viuen de primera mà les conseqüències) quan en els seus municipis hi ha col·lectius en situació de greu exclusió social.

A través de SOS Racisme (2020) i diferents fonts periodístiques s'han recopilat una sèrie de fets i situacions ocorregudes entre els anys 2019 i 2021 per tal d'analitzar-les. Tot i que al llarg d'aquests anys s'han creat programes de mentoria, manifestacions antiracistes multitudinàries i xarxes d'acollida veïnals en suport a joves emigrats sols, aquest apartat se centra en els conflictes que han dificultat tant l'acollida com la integració dels joves. Entre aquests es destaquen els següents:

- Cinc atacs violents a centres de menors a Castelldefels, Masnou, Canet de Mar (2019), Badalona (2020) i Torredembarra (2021).
- Quatre atacs a pisos ocupats presumptament per joves d'origen magrebí a Barcelona - la Trinitat Vella, Premià de Mar, Llançà (2020) i Torredembarra (2021).
- Dues manifestacions i la creació de dues plataformes ciutadanes en contra de la instal·lació de centres d'acollida a Rubí i Barcelona-Besòs (2019).
- Vuit manifestacions en contra de la inseguretat, de les quals cinc acaben o tenen relació amb algun fet violent cap a centres d'acollida o pisos ocupats.

Els primers atacs violents a centres d'acollida o manifestacions en contra dels mateixos centres, es van produir al llarg del 2019, un any després de l'augment d'arribades. Molts d'aquests atacs van ser contra centres d'emergència (consolidats o en projecció de construir-se) amb un alt nombre de places. Eren els següents: Canet de Mar (50 places), Castelldefels (60), Rubí (70 en projecció), Masnou (50) i Barcelona-Besòs (50 en projecció), gestionats tots ells, els consolidats, per la mateixa cooperativa.

En relació amb les manifestacions, la primera és a Canet de Mar (2019) on un grup de veïns es manifesta en contra de la inseguretat dins del municipi. Diversos joves acollits passen pel llocs dels fets i alguns veïns els increpen i insulten, mentre d'altres graven la situació. Després d'uns dies, un home entra amb un matxet al centre d'acollida del municipi i amenaça de mort la directora i als residents. A Barcelona

- Poble-sec (2019) es convoca una manifestació, també en contra de la inseguretat, per part de l'associació de veïns del barri. En el pamflet es vincula directament l'augment de la inseguretat amb un grup de "menes" que malviven a Montjuïc fora dels sistemes de protecció. També a Barcelona - la Trinitat Vella (2020) hi ha un intent d'incendi a una casa ocupada el dia abans d'una manifestació convocada pels veïns. S'identifiquen els ocupants com a principal font d'inseguretat al barri. La manifestació acaba amb un intent de desallotjament de l'immoble per part dels manifestants. A Mataró (2020) les manifestacions es donen davant de diversos pisos ocupats del municipi. No hi ha intent de desallotjament, però es reporta per primera vegada la creació de patrulles veïnals. Dies després, a Premià de Mar (2020), hi ha una manifestació davant d'un pis ocupat i un intent d'assalt, per part dels veïns, per tal de desallotjar-lo. Dues setmanes més tard, a Llançà (2020), es produeix la mateixa situació. Després d'una manifestació, alguns veïns intenten desallotjar un pis ocupat. A Pineda de Mar (2020), durant la manifestació en contra de la inseguretat, es relaciona directament al col·lectiu "mena" amb "delinqüència" i "okupació". Finalment, a Torredembarra (2020) es dona l'únic cas que combina, per primera vegada, un intent de desallotjament a una casa ocupada (fracassat, perquè els joves no hi eren) amb un atac, de retruc, a un centre d'acollida de menors.

Aquestes manifestacions, tot i que moltes d'elles han estat legítimes, sovint han anat acompanyades de mentides que han circulat per les xarxes socials. A Canet de Mar es va difondre un vídeo d'una brutal agressió a una dona en l'espai públic, en el qual s'identificava l'agressor com a "mena". Després es va saber que els fets van tenir lloc

a la Xina. Al barri del Besòs i el Maresme de Barcelona, missatges de WhatsApp asseguraven que en 48 hores s'instal·larien 50 barracons en un solar per traslladar-hi un centre d'emergència de menors. Tot i que sí que hi va haver voluntat d'instal·lar-hi un centre, no estava previst que es construís en les següents 48 hores. Els missatges demanaven als veïns mobilitzar-se en nom de "la inseguretat dels teus fills". A Badalona, a través d'un tuit, l'alcalde treia pit d'haver aconseguit aturar la instal·lació d'un centre d'acollida a la ciutat. Poc després, es va saber que la decisió de no instal·lar-lo va ser presa per la DGAIA, no per ell. L'assalt al pis ocupat de Premià de Mar es va justificar per un suposat intent de violació d'un dels joves a una noia del municipi. Els Mossos d'Esquadra, dies després, van desmentir-ho. A Torredembarra, abans de l'assalt, van circular vídeos on sortien joves emigrats, algun d'ells propiciant amenaces. Poc després es va demostrar que cap dels joves era resident del centre d'acollida atacat. Diversos fets, però, sí que han estat demostrats i jutjats. És el cas, per exemple, de l'acusació d'intent de violació al Masnou, que va acabar efectivament amb l'internament dins d'un centre tancat d'un jove acollit. El mateix va succeir amb un jove, també en situació d'acollida, culpable de cometre sis violacions a Barcelona, algunes a la zona de Montjuïc, motiu pel qual els veïns justificaven l'augment de la sensació d'inseguretat.

Altres fets han estat una manifestació dels menors acollits en un hotel a Sant Just Desvern per denunciar coaccions, demanar més recursos i la dimissió de la directora del centre. També es van reportar baralles entre joves acollits i no acollits a diversos municipis. Una a Castelldefels (2019) (precursora de l'atac al centre d'acollida), una a Calella (2019) i una altra a Barcelona - Zona Franca (2019).

Totes aquestes situacions han acabat propiciant, segons fonts citades, un total de 27 ferits: 15 menors o joves emigrats, 4 educadors/es, 1 vigilant de seguretat, 5 mossos d'esquadra i dues persones sense identificar.

El discurs polític també ha acompanyat aquests successos. Entre d'altres, el 2019 a Rubí es va personar públicament per primera vegada, durant una manifestació en contra de la instal·lació d'un centre d'emergència per a menors, la mateixa alcaldessa del PSC (Partit Socialista de Catalunya), Ana María Martínez, en plena campanya electoral. El seu company de partit, l'exalcalde de Badalona Àlex Pastor, li segueix els passos, i quatre mesos després publica el tuit esmentat anteriorment.

Encara que ambdós alcaldes no acusessin directament els menors de fets delictius, les seves afirmacions bé comportaven, si més no, dues conseqüències. D'una banda, la normalització de l'ús de la crisi en l'acollida per disputar espai polític; de l'altra, la legitimació d'aquells discursos xenòfobs —i sovint falsos— propiciats per l'extrema dreta. En aquest sentit, el partit de Santiago Abascal, VOX, ha fet ús del terme jurídic i altament criticat “mena”, per generar un engranatge polític en contra de joves emigrats sols al llarg d'aquests últims anys. Les mancances en l'acollida d'emergència han estat utilitzades per donar una imatge de descontrol de les institucions, de malbaratament de recursos i, en definitiva, de mala gestió política (Cheddadi, 2020). De manera paral·lela, el partit ha volgut establir una relació causal entre problemes socioeconòmics d'Espanya (com ara l'atur juvenil, la precarietat de les pensions o la inseguretat en els barris) amb aquesta crisi i aquest “malbaratament” “causat” per joves emigrats sols.

A través de les xarxes socials i campanyes que busquen un alt ressò mediàtic (més enllà de si els arguments que presenten són vertaders o no), VOX ha volgut erigir-se com la única alternativa capaç de pal·liar l'abandonament institucional dels altres partits cap als ciutadans. Tot per obrir la possibilitat de qüestionar quines són les persones que poden, de manera legítima, accedir a certs drets com a ciutadanes i quines altres n'han de quedar fora.

Múltiples veus han assegurat que a les manifestacions contra centres d'acollida i pisos ocupats com al Masnou, Premià de Mar o Torredembarra hi apareixien persones de fora del municipi que propiciaven càntics xenòfobs i racistes. Com s'ha vist, l'atac a Torredembarra el 2021 ha estat, per primera vegada, un atac on, des de la manifestació legítima per la inseguretat viscuda dels veïns, s'ha assaltat un xalet ocupat i, en no trobar-hi ningú, s'ha acabat atacant un centre d'acollida de persones que no tenien res a veure amb els okupes. Torredembarra mostra, així, l'imaginari xenòfob pel qual el problema que cal “erradicar”, en el seu sentit etimològic, no són els pisos ocupats. El problema “d'arrel” i per tant allò que cal qüestionar, és el dret d'infants i joves emigrats en situació de vulnerabilitat a ser acollits.

## **7. El dret a somiar més enllà d'escenaris prefabricats**

A través d'aquestes pàgines s'ha pogut percebre com la capacitat d'agència de joves emigrats sols es veu greument afectada per les tensions que travessen, pel context que els envolta i per l'estructura que els sosté. Una estructura que sovint ha tendit a ser intermitent i excloent. Limitats de seva pròpia agència, semblaria com si joves emigrats sols, més que ser subjectes de dret, fossin, com titelles

sostingudes a través de fils transparents, objectes d'acollida i control.

Cansades de viure en tensió constant entre el nen i l'adult, entre la regularitat i la clandestinitat, entre la víctima i l'amenaça, en definitiva, en el lllindar etern del barzaj, sovint han volgut (o s'han vist empesos a) alliberar-se, sortir de l'escenari i viure als marges del sistema/teatre. Aquesta "sortida de l'escenari" ha estat reportada pels mitjans de comunicació i instrumentalitzada per governs i partits polítics que han volgut evitar-la a través de mecanismes de control-cura. Però, tal com s'ha exposat, en alguns casos aquesta seguretat anhelada, exercida per mitjà de més control, sovint ha comportat un descens en el compliment dels drets fonamentals dels joves com a persones i com a menors. Aquest descens, sumat a la —ja d'entrada— situació d'incertesa constant de molts d'ells, ha contribuït a augmentar el desencantament o la desvinculació d'alguns joves amb el sistema. Aquest fet, de nou, n'ha augmentat el risc d'exposició criminològica i/o victimològica i, de retruc, s'han viscut les conseqüències d'aquests riscos en l'espai públic. Les situacions tenses han estat, altra vegada, reportades pels mitjans de comunicació i instrumentalitzades políticament. Joves emigrats sols, societat, polítics i mitjans de comunicació sembla que estiguin en una obra contínua sense final feliç. Un moviment permanent que, lluny de ser un forat de cuc, és una porta giratòria que com més mediatitza, més polititza, més vulneralitza i, de nou, torna a començar.

En un món on la mobilitat representa una desitjada part de l'èxit, joves emigrats sols anhelan, tal com ho fan aquesta generació global de joves hiperconnectats, el dret a somiar-

se i a imaginar-se el seu propi futur més enllà d'escenaris prefabricats.

La lluita per la possibilitat de construir una vida i no cremar-la no és tan sols en mans de la joventut. També recau en el compromís ciutadà, la voluntat política i en l'ètica periodística. Perquè en això no només hi ha en joc el compliment dels drets fonamentals i les obligacions com a menors i persones. També hi ha l'obrir o tancar aquest gota a gota de dificultats socials que rega lentament, però de manera permanent, les llavors de l'odi i la por cap a l'altre que, per no ser desarrelades, rebroten.

## Bibliografia

ARNAL, N., GARCÉS, B. *Joves emigrats sols fora dels sistemes d'acollida: diagnòsi del cas de Barcelona*. Barcelona: CIDOB Briefings, 2021.

BADIOU, A. *La verdadera vida. Un mensaje para los jóvenes*. Barcelona: Malpaso Ediciones, 2016.

BELGUENDOZ, A. *Le Maroc et l'im(é)migration: quelles politiques? Quelles institutions? Quelle citoyenneté?* Rabat: Imprimerie Beni Snassen, 2009.

CADENA SER. "Teresa Rodríguez: 'Les llaman menas porque quieren que nos olvidemos de que son niños y niñas que están solos'". <https://www.youtube.com/watch?v=ibgSkO64m2E>

CASTELLANO, C. "En el punto de mira de las patrullas de Mataró". *El Salto* (9 de juliol de 2020). <https://www.elsaltodiario.com/cataluna/patrullas-vecinales-mataro-racismo-convivencia-oportunismo-extrema-derecha>

CHEDDADI, Z. "Discurso político de VOX sobre los menores extranjeros no acompañados". *Inguruak*, vol. 69 (2020), p. 57-77.

CHUKRI, M. *El pan a secas*. Espanya: Cabaret Voltaire, 2012.

COLLEL, E. "Tercera agresión a menores extranjeros, esta vez en la Zona Franca de Barcelona". *El Periódico* (12 de març de 2019). [https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20190312/tercera-agresion-a-menores-extranjeros-en-el-barrio-de-la-zona-franca-7348266?\\_ga=2.10402805.1914779523.1619066134-1695179057.1612541800](https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20190312/tercera-agresion-a-menores-extranjeros-en-el-barrio-de-la-zona-franca-7348266?_ga=2.10402805.1914779523.1619066134-1695179057.1612541800).

COLLEL, E. "El Besòs clama contra la posible apertura de un centro para menas en su barrio". *El Periódico* (5 de setembre de 2019). <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20190905/barracones-para-menas-en-el-forum-besos-7621034>

GONZÁLEZ, S. "Los datos oficiales niegan la delincuencia de los menores extranjeros no acompañados en Andalucía". *Newtral* (6 de novembre de 2019). <https://www.newtral.es/los-datos-oficiales-niegan-la-delincuencia-de-menores-extranjeros-no-acompanados-en-andalucia/20191106/>.

DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència). *Infants i joves acollits per la DGAIA i noves arribades. Informe estadístic*. Barcelona: Departament de Treball i Afers Socials, 2021. [https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits\\_tematic/infancia\\_i\\_adolescencia/estrategiacatalanaacollida/dades](https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematic/infancia_i_adolescencia/estrategiacatalanaacollida/dades).

DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència). *Informes estadístics mensuals*. Barcelona: Departament de Treball i Afers Socials, 2020-2021. [https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits\\_tematic/infancia\\_i\\_adolescencia/dades-del-sistema-de-proteccio-a-la-infancia-de-catalunya/?\\_ga=2.163050108.1150898576.1504245238-1876684697.1504073124](https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematic/infancia_i_adolescencia/dades-del-sistema-de-proteccio-a-la-infancia-de-catalunya/?_ga=2.163050108.1150898576.1504245238-1876684697.1504073124).

DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència). *Els infants i joves emigrats sols acollits a Catalunya*. Barcelona: Departament de Treball i Afers Socials, 2019. [https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/content/03ambits\\_tematic/07infanciaiadolescencia/Estrategia\\_acollida/avancament\\_estudi.pdf](https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/content/03ambits_tematic/07infanciaiadolescencia/Estrategia_acollida/avancament_estudi.pdf).

ÉNARD, M. *La calle de los ladrones*. Espanya: Literatura Random House, 2013.

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. *Children in migration 2019*. European Union Agency for Fundamental Rights. *Annual Review, 2019*. [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/fra-2020-children-in-migration\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-children-in-migration_en.pdf).

FEDERACIÓN SOS RACISMO, COLECTIVO AL JAIMA, CONSEJO GENERAL DE LA ABOGACÍA ESPAÑOLA. *Menores en las fronteras: de los retornos efectuados sin garantías a menores marroquíes y de los malos tratos sufridos*. SOS RACISMO, 2004. [www.sosracisme.org/reflexions/pdfs/menores\\_retornados.pdf](http://www.sosracisme.org/reflexions/pdfs/menores_retornados.pdf).

FISCALÍA GENERAL DEL ESTADO. *Memoria de la Fiscalía General del Estado Madrid: Fiscalía General del Estado, 2016-2020*. <https://www.fiscal.es/documentaci%C3%B3n>.

FOUCAULT, M. "Gubernamentalidad", a GABILONDO, A. (ed.). *Estética, ética y hermenéutica*. Barcelona: Paidós, 1999.

GIMENO, C. "Harraga, kharba o banlieu: imaginarios juveniles transnacionales". *Revista interdisciplinaria sobre imaginarios sociales*, vol. 4 (2014), p. 33-58.

GIMENO, C. "Trabajo social y control migratorio. Tensiones en los sistemas de protección de menores". *Portularia*, vol. 13 (2) (2013), p. 15-24.

GUERBAS, M., SAADAOU, S. "Haraga". <https://www.youtube.com/watch?v=nWPFKPJb4cw>. 2018

HAMZAZAIDI97. "Cuando comes fuera con tus padres, España vs. Marruecos". <https://www.instagram.com/reel/CLUNbIDqURL/?igshid=1ozp572bebpxm>.



JIMÉNEZ, M. “Como si fuera invisible: niños, niñas y adolescentes que migran de forma autónoma en la trama fronteriza”, EMPEZ, N. (Coord.). *Dejadnos crecer: Menores migrantes bajo tutela institucional*. Barcelona: Virus Editorial, 2014.

LLIMÓS, A. “Són els que fa anys em feien canviar de vorera amb la seva bomber”. *ARA* (5 de juliol de 2019). [https://www.ara.cat/societat/voxtres-segadors-masnou-menes\\_1\\_2661196.html](https://www.ara.cat/societat/voxtres-segadors-masnou-menes_1_2661196.html).

LÓPEZ, G. “La construcción de la identidad. Menores extranjeros no acompañados, en protección”. *RES, Revista de Educación Social*, vol. 27 (2018), p. 71-92.

MONTEROS, S. “El sujeto de la agencia en las trayectorias vitales de niños marroquíes migrantes: tejiendo historias de alienación y separación con las estructuras de reproducción social”. *Revista THEOMAI. Estudios críticos sobre sociedad y desarrollo*, vol. 40 (2019), p. 34-50.

MONTEROS, S. *La construcción social de un nuevo sujeto migratorio: los menores migrantes marroquíes no acompañados. Condiciones de posibilidad para la agencia*. (Tesi doctoral). Madrid: Universidad Autónoma de Madrid, 2007.

OCSPI (Observatorio del Sistema Penal ante la Inmigración). *PREMECE: Menores marroquíes en las calles de Ceuta: una cuestión de políticas públicas*. Málaga: Universidad de Málaga, 2020. <https://ocspi.files.wordpress.com/2020/04/informe-menores-marroquic3ades-en-las-calles-de-ceuta-premece.pdf>.

ORTEGA, M. “Una protesta que assenyala els ‘menes’ divideix el Poble-sec”. *ARA* (13 de març de 2019). [https://www.ara.cat/societat/protesta-menes-divideix-poble-sec\\_1\\_2687345.html](https://www.ara.cat/societat/protesta-menes-divideix-poble-sec_1_2687345.html).

QUIROGA, V. *Els petits “Harraga”. Menors immigrants irregulars no acompanyats d'origen marroquí a Catalunya*. (Tesi doctoral). Barcelona: Universitat Rovira i Virgili, 2003.

REMIRO, A. *Unión Europea - Marruecos ¿Una vecindad privilegiada?* Madrid: Academia Europea de Ciencias y Artes, 2012.

UNICEF. *Nouveau visage de la migration: les mineurs non accompagnés*. Tànger: UNICEF, 2005. [https://www.unicef.org/Etude\\_Migrations\\_Mineurs.pdf](https://www.unicef.org/Etude_Migrations_Mineurs.pdf).

SOS RACISME. “Les patrulles veïnals són conseqüència del sistema opressor contra la infància migrant”. <http://www.sosracisme.org/les-patrulles-veïnals-son-consequencia-del-sistema-opressor-contra-la-infancia-migrant>.

VILA, N. “Doble atac d'encaputxats a un centre de ‘menes’ de Castelldefels”. *ARA* (11 de març de 2019). [https://www.ara.cat/societat/doble-atac-encaputxats-centre-menes-castelldefels\\_1\\_2594027.html](https://www.ara.cat/societat/doble-atac-encaputxats-centre-menes-castelldefels_1_2594027.html).

VILA, N., GARRIDO, G. “Un home entra amb un matxet a un centre de ‘menes’ de Canet de Mar”. *ARA* (6 de març de 2019). [https://www.ara.cat/societat/intenta-agredir-cinquantena-canet-mar\\_1\\_2594081.html](https://www.ara.cat/societat/intenta-agredir-cinquantena-canet-mar_1_2594081.html)